

Egy 18. századi pergamenbe kötött nyomtatvány restaurálása

Csuzi Enikő

Schudt Johann Jakob Jüdische Merckwürdigkeiten című, 1714-ből származó könyve az Országos Széchényi Könyvtárban található. A könyv 205 mm magas, 165 mm széles, 90 mm a vastagsága, és leveleinek száma 871.

A restaurálás első lépéseként, a további megfelelő beavatkozások érdekében, fontos felmérni a könyv eredeti állapotát.

Az első és az utolsó pár levél igen csúnya penészfoltos volt. Szinte valamennyi levél fejnél hiányos és meggyöngült, feltehetően rovarrágástól, illetve a penészesedéstől. A lapok keresztzsalírányosak, az ehhez társuló nedvesség hatására deformálódtak, hullámosakká váltak.

A könyvet egészpergamen-kötésbe kötötték,

melyen szintén penészfoltok találhatóak, főleg a kötéstábla elején. Az egészpergamen-kötés piszkos és igen kemény volt. A pergamen valószínűleg nedvesség hatására hullámossá vált, deformálódott, majd kiszáradt, megkeményedett, kitöredezett.

A gerinc felső részén a pergamen betöredezett, és a nyílásban, illetve a beütések mentén megkopott és meggyöngült. A beütések egész felületén a ragasztó nem bizonyult elég erősnek, és a pergamen szélei elváltak a táblától.

A könyvtábla és a kötés között, a pergamen egész felületére kasírozott merített papírt találtam, amely meggyöngült, mállottá vált. A gerinclemez szerepét is ez a papír töltötte be.

A nyomtatvány y címlapja restaurálás előtt

A nyomtatvány címlapja restaurálás után

A két levélből álló íveket három, viszonylag jó állapotban megmaradt, megkásirozott pergamenszalagra fűzték. Az első, illetve az utolsó ívek lazaságától eltekintve a fűzés meglepően ép volt a könyv vastagságát figyelembe véve. A fűzőcérna vékony zsineg volt. Erősítés céljából a pergamenszalagok között vászonszikkokkal megkásirozták.

Metszése piros, úgynevezett fröccsentett metszés, amely lábnál, fejnél kissé megkopott, de viszonylag épen megmaradt.

A könyv oromszegőjét pergamenszalagra fűték kézzel, zöld és fehér cérnával.

Mindkét kapitális szinte sértetlen állapotban volt, csupán a fejnél levő piszkolódott be egy kissé.

Az íráshordozó, az elvégzett rostvizsgálatok alapján, rongypapír. A papír kis darabját 1–2%-os NaOH-oldatban felforraltuk, majd 1%-os sósavoldatban semlegesítettük, és üveglapra téve még apróbb részekre szedtük szét, majd a Hezberg-reagens hatására megbarnult.

A pH értékét finom skálás indikátorpapírral mértük, és megközelítőleg 5,1–5,3-as értéket tudtunk megállapítani.

A lapok száliránya keresztirányú.

Jüdische Merckwürdigkeiten

Vorstellende
Was sich Curieuses und denkwürdiges in den neuern Zei-
ten bey einigen Jahr-hundertten mit denen in alle IV. Theile der Welt,
sonderlich durch Teutschland / zerstreuten Juden zugerägen.
Sammt einer vollständigen

Franckfurter Juden-Chronick /

Darinnen der zu Franckfurt am Mayn wohnenden Ju-
den / von einigen Jahr-hundertten / bis auff unsere Zeiten /
merckwürdigste

Begebenheiten

enthalt.
Beuchst einigen / zur Erläuterung beygefügeten Kupfern
und Figuren.

Mit Historischer Feder in drey Theilen beschrieben

Von
Johann Jacob Schudt /
des Gymnasii Moeno-Francof. Con- Rector.

Franckfurt und Leipzig /
Anno MDCCXIV.

A lapokon nyomdafesték, az előzéklapon néhány sor vas-galluszintával irt kézírás található.

A könyvön látható foltok nagy része a már említett penészfoltokon kívül vízfolt, rozsdafolt.

Az anyagvizsgálatok után, a helyreállítás első lépéseként az egész kötetet etilén-oxid-gázzal fertőtlenítettük vákuumban. Ezután portalanítás és az egész kötet szétszedése következett. Szétszedéskor különös figyelmet kellett fordítani az átbújtott pergamenszalagok kihúzására a kemény pergamenkötésből.

A gerinre kásirozott vászonszikkok szinte maguktól elváltak a gerintől.

A pergamen és a könyvtáblák, valamint a táblákra ragasztott előzések közötti ragasztóanyag gyakorlatilag már nem tartották egybe a könyvtáblát a könyvtesttel.

Ezután következett a lapok javítása az első négy és az utolsó ívek kivételével, mert azokat fehérittem. A javítást japán papírral és hidroxietil-metilcellulózissal (Glutofix 600) végeztem.

A gyűrődés kisimítása érdekében körülbelül 10 ívenként deszkák között préseltem a lapokat, de nem jártam eredménnyel. Ezután az íveket szétszedtem és vízzel benedvesített szívópapírok

között préseltem, majd szárazak közé téve lenehezítve teljesen megszárítottam.

A javítás után az első négy és az utolsó ívek fehéritése következett. A fehérités előtt az előzők röplapján található kézirat a biztonság kedvéért grafitceruzával átírtam.

A fehéritést kálium-permanganát 1–2%-os oldatával végeztem úgy, hogy a fehéritendő lapokat először vízben áztattam, körülbelül 10 percig, azért, hogy átnedvesedjenek, és a fehéritőszer jobban behatolhasson a papír anyagába. Ezután kerültek a lapok a kálium-permanganátos oldatba, majd alapos áztatás után kálium-metabiszulfid 2%-os oldatában áztattam a papírt, végül ismét alapos kimosás következett. A címlapot kétszer egymás után kifehéritettem, így a penészfoltok teljesen eltűntek.

A kifehéritett lapok meggyengültek, és színben is nagy eltérést mutattak a többi laphoz képest, ezért teával megfestettem és 1–2%-os poli(vinilbutirol)acetát- (Regnál-) oldattal megerősítettem és kijavítottam.

Az előzékkészítés után ugyanolyan vastagságú pergamenszalagokra felfűztem az íveket, megömbölyítettem a könyvtestet, majd vászonsíkokkal megkasírozva, megerősítettem a gerincet, visszatettem az eredeti oromszegőket, és présbe fogva száradni hagytam.

A pergamenborítót 8–10%-os ökörepeoldattal és alkoholos sterogénoldattal megtisztítottam, ezután alkoholos-vizes oldattal átnedvesítve préseltem.

A hiányzó pergamenrész pótlása következett ezután, az eredetihez hasonló minőségű és vastagságú pergamennel. A hiányzó résznél kb. 5–6 mm-rel nagyobb darabot szabva, az összeillesztendő felületeket elvékonyítottam és kissé megsiszoltam, majd rizskeményítő és poli(vinil-acetát) vizes diszperz oldatának (Planatol) keverékével össze ragasztottam őket, és lenehezítve száradni hagytam.

Mivel az eredeti pergamen került vissza a könyvre, és az összehúzódott és deformálódott, az eredeti peremes pergamenkötést nem lehetett kialakítani, és ügyelni kellett arra is, hogy lehetőleg a beütések is ugyanoda kerüljenek, ezért olyan kicsik a peremek.

A kötés védelme, óvása, helyes tárolása érdekében egy tokot készítettem.

A könyv gerince restaurálás előtt

A könyv gerince restaurálás után